

LUNDS
UNIVERSITET

Sociologiska institutionen

Engagemangets betydelse för att etablera sociala problem.

Exemplet trafficking

Författare: Ann-Louise Andersson och Lisa Lindholm
Uppsats: Soc 464, 61-80 p
Höstterminen 2004
Handledare: David Wästerfors

ABSTRACT

Författare: Ann-Louise Andersson och Lisa Lindholm

Titel: Engagemangets betydelse för att etablera sociala problem. Exemplet trafficking.

Uppsats: Soc 464, 61-80 p

Handledare: David Wästerfors

Sociologiska institutionen, höstterminen 2004

Syftet med denna studie är att kartlägga och analysera engagemangets roll i förhållandet till sociala problem och belysa detta utifrån exemplet trafficking. Uppsatsen besvarar frågor om engagemangets betydelse då det handlar om att etablera sociala problem samt hur trafficking kan definieras som ett socialt problem.

Vi har använt oss av en rad teorier som vi har tillämpat på sociala problem, engagemang samt på trafficking. Teorier som behandlas är bland annat Meeuwisse och Swärds fyra kriterier för att definiera sociala problem och Mills teorier om personliga bekymmer och samhälleliga problem. Flera viktiga begrepp som tas upp i teoriavsnittet och som sedan är återkommande i uppsatsen är objektivism, konstruktivism och moralisk panik.

Begreppet trafficking betyder på engelska olaglig handel men specificerar inte handelsvaran. Trafficking kan betyda handel med vapen och droger men i denna uppsats syftar vi på handel med kvinnor för sexuella ändamål.

Vårt intervjumaterial består av fyra kvalitativa intervjuer, med två män och två kvinnor där samtliga är utbildade socionomer. De två männen arbetar på samma förening och den ena kvinnan arbetar på en annan förening medan den andra kvinnan arbetar på en socialförvaltning samt ett kriscentrum. Då vi skulle komma i kontakt med våra intervjupersoner använde vi oss av ett snöbollsurval. De två männen och en av kvinnorna har ett samarbete i ett projekt där målet är att förebygga trafficking.

Uppsatsen innehåller en analys där intervjupersonernas kommentarer analyseras och tillämpas på övriga uppsatsen. Materialet består till stor del av fyra intervjuer med personer som är engagerade i sociala frågor och det gemensamma är deras engagemang mot trafficking.

Intervjupersonerna ser på sociala problem ur en objektivistisk synvinkel medan deras agerande kan förstås ur konstruktivistisk synvinkel. Genom att de agerar på ett konstruktivistiskt sätt kan deras engagemang leda till ett större medvetande om det sociala problemets existens och vad det finns för åtgärder. I undersökningen framkom det också att genom gemensamma krafter och mål kan det vara lättare att nå resultat.

Sociala problem och engagemang är sammankopplade då samma teorier kan tillämpas på dessa. Samtliga intervjupersoner är överens om att trafficking är ett klart socialt problem vilket även belystes i tillämpningen av teorierna.

Nyckelord: Engagemang, sociala problem, trafficking

<i>1. Inledning</i>	3
1.1 Syfte, frågeställningar	3
1.2 Disposition	4
1.3 Avgränsningar	4
1.4 Forskning om trafficking	5
<i>2. Teori</i>	6
2.1 Teorier om sociala problem	6
2.2 Teorier om engagemang	11
2.3 Exemplet trafficking	13
<i>3. Metod</i>	15
3.1 Val av intervjupersoner	16
3.2 Utförande av intervjuer	17
<i>4. Beskrivning av intervjupersoner</i>	19
4.1 Intervjuperson 1 – Birgitta	20
4.2 Intervjuperson 2 – Diana	20
4.3 Intervjuperson 3 – Leif	20
4.4 Intervjuperson 4 – Johan	21
<i>5. Analys</i>	21
5.1 Intervjupersonernas definition av trafficking	21
5.2 Engagemang	22
5.2.1. Exemplet trafficking	24
5.3 Sociala problem	27
5.3.1. Exemplet trafficking	30
<i>6. Sammanfattande diskussion</i>	32
<i>7. Avslutning</i>	34
<i>Referenslista</i>	37

Bilaga 1: Intervjuguide

1. Inledning

Förmodligen har de flesta någon gång känt ett engagemang för något. Engagemanget kan gälla frågor som berör skola och arbetsplats eller fritidsaktiviteter. Det kan ses som en självklarhet för vissa människor att vara engagerade i vissa frågor medan det inte är lika självklart för andra. Genom engagemanget kan vi utvidga vårt sociala nätverk samt vara med och påverka det som vi engagerar oss i.

Sociala problem finns runt omkring oss i vår vardag fast vi kanske inte alltid är medvetna om deras existens. Många gånger kanske sociala problem inte uppmärksammas på grund av okunskapen om att de existerar eller oviljan att se dem då alla vill leva i en perfekt värld.

Trafficking kan tyckas vara ett självklart socialt problem men vår uppfattning efter våra studier i sociologi är att det är viktigt att problematisera även det som anses vara självklart. Det finns ett problem med att se saker och ting som självklara, då man inte lägger någon större energi i att problematisera och se problemet ur olika synvinklar. Då stämpeln socialt problem är satt kan det vara lätt att därmed lägga problemet åt sidan. Problemet nyanseras kanske inte och då kan möjligheter till förändring försvagas. Stämpeln är satt och andra sätt att se problemet hamnar i skymundan.

Ett av många sätt att uppmärksamma sociala problem kan vara genom film. När det handlar om trafficking kan filmen ”Lilja 4-ever”¹ vara ett exempel. Denna film bidrog till att många svenskar fick upp ögonen för problemet och vetskapen om att det existerar i Sverige.

1.1 Syfte, frågeställningar

Syftet med denna studie är att kartlägga och analysera engagemangets roll i förhållandet till sociala problem och belysa detta utifrån exemplet trafficking. Syftet med denna studie är även att tillämpa teorierna på ett kreativt sätt och därmed diskutera dem i uppsatsen. Våra frågeställningar är:

- Vilken betydelse har engagemang i etablerandet av sociala problem?
- Hur kan trafficking definieras som ett socialt problem?

¹ Lukas Moodyssons film ”Lilja 4-ever” hade premiär i Sverige i augusti 2002. Det är en film som trots att den inte helt och hållet bygger på en verklig historia fångar publiken på ett starkt sätt då den visar en mörk och grym bild av trafficking.

1.2 Disposition

Kapitel 1 innehåller bland annat syfte, frågeställningar, avgränsningar och forskning om trafficking. Vår teoridel som behandlar teorier kring engagemang, sociala problem samt trafficking kan ni finna i kapitel 2.

I vårt metodkapitel (3) beskriver vi vår metod som till största delen består av intervjuer och i efterföljande kapitel (4) har varje intervjuperson fått en egen del där personen beskrivs kortfattat. I vår uppsats kommer en stor del att bestå av en analys, vilken ni kan finna i kapitel 5. I denna del kommer svaren från våra fyra intervjupersoner att analyseras utifrån tre teman: *engagemang*, *sociala problem* samt *trafficking*. Efter analysen kommer ett diskussionskapitel (6) för att knyta ihop analysen med övriga kapitel. Sist i uppsatsen finner ni en avslutning där vi binder ihop våra resultat.

Vi har valt att inte ha ett speciellt kapitel för centrala begrepp utan dessa kommer att finnas förklarade i teoridelen. Vi kommer inte heller att ha något kapitel om tidigare forskning kring engagemang och sociala problem då detta integreras i vår teoridel. Vi har dock ett kapitel om forskning kring trafficking, detta för att tydliggöra för läsaren vad trafficking innebär.

1.3 Avgränsningar

Vi har valt att koncentrera oss på tre teman: *sociala problem*, *engagemang* samt exemplet *trafficking*. Dessa tre teman hör samman och går som en röd tråd genom uppsatsen.

Vi har valt att ha *ett* exempel då vi talar om sociala problem och engagemang och det kändes intressant att välja trafficking, dels för att det var vårt huvudämne i begynnelsen av magisteruppsatsen, dels för att det är ett extremt grymt fenomen.

Trafficking är ett vitt begrepp som på engelska betyder olaglig handel. Begreppet trafficking förklarar inte vad som är handelsvaran utan det måste specificeras, till exempel droger (drug trafficking) eller människor (human trafficking).² När vi använder begreppet trafficking i denna uppsats menar vi handel med kvinnor för sexuella ändamål. Det är även denna innebörd som de intervjuade tog för given och uttryckligen lyfte fram. Det är handeln med kvinnor för sexuella

² www.2.riksdagen.se, besökt 2004-11-16.

ändamål som de är engagerade mot och det är även detta faktum som gjorde att vi valde att intervjua dessa personer.

Vi har även gjort en geografisk avgränsning då det gäller våra muntliga intervjuer. Vår studie kommer att behandla Skåne. Detta kändes naturligt för oss då vi i skrivandets stund befinner oss i Lund.

1.4 Forskning om trafficking

Trafficking är inget nytt fenomen, den första internationella konferensen om trafficking hölls i Paris år 1895.³ Den politiska och ekonomiska krisen som drabbade före detta Sovjetunionen (under 1990-talet) är en av orsakerna till att trafficking förekommer i Norden. Ryssarna lever i ett samhälle där det sociala systemet är nästintill obefintligt. Vissa ser en lösning på detta problem genom att fly till länderna i Västeuropa. Kvinnorna får lockande förslag om arbeten som exempelvis au pair eller servitris. Denna ekonomiska kris samt viljan att fly från sitt hemland har bidragit till en växande industri med handel av kvinnor och barn som innebär att stora summor pengar är i omlopp.⁴ Genom Internet har människohandeln blivit mer ”privatiserad” och människor annonseras och säljs som varor.⁵ Kvinnornas huvudsyfte med att fly hemlandet är många gånger att tjäna pengar och skicka hem till sina nära och kära. Innan de kan göra detta måste de betala sin ”skuld” till de ”förövare” som orsakat deras situation. Skulden innefattar den ”hjälp” de har fått att komma ut ur landet.⁶ Förövarna tar ifrån kvinnorna deras pass och ägodelar i och med detta finns en rädsla att bli upptäckta då de ses som illegala invandrare och löper stor risk att bli utvisade.⁷ När gränser mellan länder blir mer öppna blir konsekvensen att trafficking ökar, ett exempel på detta är gränsen mellan Finland och Ryssland.⁸

Mediabevakningen av trafficking i de nordiska länderna har vuxit stegvis. Under 2001 rapporterades ett flertal fall om rysk organiserad prostitution som rörde de svenska, finska och norska gränserna. Det är av stor vikt att ta medias rapportering på allvar då det är den som visar nya samhällstendenser, som senare kan komma att

³ Long, L (2004) s. 20

⁴ Alalehto, T (2002) s. 97

⁵ Long, L (2004) s. 14

⁶ Ruggiero, V (1997) s. 236

⁷ ibid. s. 239

⁸ Alalehto, T (2002) s. 101

bli en del av verkligheten.⁹ Det är dock även av stor vikt att ha distans till medierapportering som forskare och sociologistuderande.

På senare tid har hallickens kontroll över de utländska prostituerade förstärkts då kontrollen blivit starkare i och med att gatuprostitutionen har förbjudits i större städer som Helsingfors.¹⁰ Första januari 1999 kom sexköpslagen i Sverige vilken innebär att köpa sex ses som en kriminell handling. Ett problem med lagen är att sexköparna är brottslingar i lagens mening och med risk att bli avslöjade kan de inte vittna mot dem som tar hit kvinnorna. Lagen är unik för Sverige då det till exempel i Finland och Ryssland är lagligt att köpa och sälja sex.¹¹ Trafficking har förödande konsekvenser för de utsatta kvinnorna men kan även ha det för hela samhället då sjukdomar som HIV/AIDS visat sig ha spridit sig i området kring Murmansk. Detta kan sprida sig till Sverige och Finland på grund av sexhandeln.¹²

2. Teori

Teoriavsnittet kommer att innehålla tre olika teman, där olika teorier kommer att behandlas. Efter att vi diskuterat teorier om sociala problem kommer vi att problematisera och diskutera teorier om engagemang och knyta dessa till sociala problem. Då vi sist i detta kapitel kommer till exemplet trafficking ställs detta mot samtliga teorier vi diskuterat. Vår ambition är att tillämpa och integrera teorierna på ett kreativt och självständigt sätt genom hela uppsatsen.

2.1 Teorier om sociala problem

Begreppet *sociala problem* uppkom redan i slutet av 1800-talet och kom då in i det svenska språket. Det grundar sig i ”*tänkandet om det sociala som en arena för samhälleliga åtgärder*”.¹³

Flera sociologer har beskrivit begreppet sociala problem och vi har i denna uppsats valt att ta upp några av dem, från Meeuwisse och Swärd till Mills. Meeuwisse (fil. doktor i socialt arbete) och Swärd (docent, universitetslektor) tar upp fyra kriterier då det gäller att definiera ett socialt problem: (1) ett signifikant antal berörda personer eller ett fenomen som ökar, (2) problemen är synliga, (3) åtgärder är möjliga

⁹ Alalehto, T (2002) s. 98

¹⁰ *ibid.* s. 102

¹¹ *ibid.* s. 107

¹² *ibid.* s. 109

¹³ Meeuwisse, A, Swärd, H (2002) s. 27

och nödvändiga samt (4) samhälleligt ansvar att förändra situationen. Det första temat innebär att en grupp personer måste vara drabbade och att det samtidigt finns en risk att gruppen kommer att öka i antal för att det ska kunna uppfattas som ett socialt problem. Med det andra temat menas att problemet måste finnas med i den offentliga sfären för att kunna klassas som ett socialt problem. Problemet måste belysas och på så vis tas på allvar i samhället. Det näst sista temat behandlar insikten om möjliggörandet av åtgärder på det sociala problemet och även vikten av att förverkliga dessa. Det sista temat som tas upp av författarna innebär att ansvaret till förändring ligger på samhället och inte bara på den utsatta gruppen.¹⁴

Sune Sunesson (professor i socialt arbete vid Lunds universitet) förespråkar ytterligare ett kriterium, att sociala problem aldrig rör enstaka personer utan ett helt kollektiv.¹⁵ Detta kan kopplas samman med det första temat som Meeuwisse och Swärd tar upp, nämligen att sociala problem inte rör enstaka personer utan att flera är berörda.

Sociologen Sven-Åke Lindgren anser att begreppet socialt problem lätt kopplas samman med privata bekymmer. För att undvika detta använder han istället termen samhällsproblem.¹⁶ Med begreppet samhällsproblem kan det tydliggöras att det är ett problem som rör hela samhället och inte enbart enskilda individer.

På liknande sätt skiljer Sociologen C. Wright Mills mellan bekymmer och problem där bekymmer enligt honom är en privat angelägenhet medan problem rör hela samhället. När problem uppstår känner allmänheten att ett betydelsefullt värde i samhället riskeras att hotas.¹⁷ Ett exempel på detta kan vara att tryggheten i samhället hotas på grund av brottslighet.

Sociala problem kan i princip betraktas utifrån två perspektiv: objektivism och konstruktionism. Boken *Socialt arbete* tar upp den objektivistiska aspekten på socialt problem. Författarna Bergmark och Oscarsson (professorer i Socialt arbete) menar att det uttrycker ett oberoende socioekonomiskt tillstånd som kan utläsas på en längre tidsaxel. Det som är dåligt för individen och samhället kan anses vara sociala problem.¹⁸ Sahlin (docent i sociologi) förklarar objektivistiskt synsätt som "[...] *problemen finns oavsett om någon märker dem, lider av dem eller identifierar dem*

¹⁴ *ibid.* s. 38-39

¹⁵ Sunesson, S (2002) s. 66

¹⁶ Meeuwisse, A, Swärd, H (2002) s. 40

¹⁷ Mills, Wright, C (1997) s. 27

¹⁸ Bergmark, A, Oscarsson, L (2000) s. 142

som problem".¹⁹ En objektivist kan ses som någon som har svårigheter med att se grunden och förklaringen till problemet.²⁰

Goode (professor i sociologi) och Ben-Yehuda (professor i sociologi och antropologi) menar att "för konstruktivisten existerar inte sociala problem 'objektivt sett' på samma sätt som ett berg, en groda eller ett träd existerar, istället är de konstruerade av ett mänskligt sinne [...]"²¹ Enligt författarna uppstår ett socialt problem när någonting uppfattas som fel av en grupp människor, när de är bekymrade över det och då de försöker att motverka problemet. Konstruktivisterna ser paralleller mellan sociala problem och moralisk panik medan objektivisterna inte gör det. För att se skillnad mellan perspektiven tar författarna upp exemplet med dödandet av oönskade spädbarn. Att döda oönskade spädbarn har alltid setts som ett socialt problem av objektivisterna medan konstruktivisterna uppfattade det som ett socialt problem först då det uppmärksammades och motaktioner inleddes.²² Våld i hemmet kan vara ett annat exempel på detta. "Alltså för konstruktivisten, är det den sociala konstruktionen eller den subjektiva förklaringen av tillstånd som definierar sociala problem, inte naturen av tillståndet i sig".²³

Trots att Meeuwisse och Swärd tycks utgå från en objektivistisk syn anser de att det inte finns några självklara svar på vad som är ett socialt problem.²⁴ Sociala problem kan kopplas samman med vissa grupperns karaktäristiska egenskaper, exempelvis våldshandlingar som utförs i hemmet. Enligt författarna Meeuwisse och Swärd kan även sociala problem uppfattas som någonting som uppkommer ur "brister" i samhället. Exempel på detta kan vara segregering, arbetslöshet och bristande språkkunskaper.²⁵

Att definiera ett socialt problem och att komma fram till en lösning vad det innebär har länge varit en laddad fråga. År 1895 skrev Bosanquet boken *Aspects of the social problem* som fick mycket kritik då författaren inriktade sig på individen då det gällde sociala problem. Denna kritik på individperspektivet är aktuell än idag när det gäller exempelvis hemlöshet och prostitution.²⁶ Detta perspektiv lägger ansvaret

¹⁹ Sahlin, I (2002) s. 112

²⁰ ibid. s. 113

²¹ Goode., E, Ben-Yehuda, N (1995) s. 88 (Vår översättning)

²² ibid. s. 88-91

²³ ibid. s. 91 (Vår översättning)

²⁴ Meeuwisse, A, Swärd, H (2002) s. 23

²⁵ ibid. s. 24-25

²⁶ ibid. s. 32-33

på den utsatta individen och inte på samhället. Det är även viktigt att komma ihåg samspelet mellan individ och samhälle; för att råda bot på problemet bör en dialog mellan individen och samhället finnas.

Hur ett socialt problem uppfattas beror på vilket förhållande problemet har till historiska, kulturella och politiska aspekter. De flesta sociala problem har en historia som bär med sig åsikter och tankar om problemet. Meeuwisse och Swärd tar upp exemplet med hemlösa som enligt dem knyts samman med romantiska föreställningar om luffare.²⁷

De aktörer som medverkar till att definiera ett socialt problem är till exempel politiker, forskare, andra experter samt massmedia.²⁸ Media har alltså en viktig roll i hanteringen av sociala problem och hur dessa uppfattas av omgivningen, ett exempel på detta är sociologen Stanley Cohens begrepp *Moralisk panik*. Detta använder han för att klarlägga vilken obalans massmedia kan skapa med hjälp av spridningen av fenomen som kan uppfattas som sociala problem.²⁹ Exempel på moralisk panik tas upp av Goode och Ben-Yehuda som skriver om alkoholkonsumtionen i USA som först under 1900-talet uppmärksammades som ett problem i samhället. Samma sak gäller drogen marijuana då faran med denna drog uppmärksammades i samband med filmen ”Reefer Madness” som kom ut 1937. Filmen tillsammans med FBN (Federal Bureau of Narcotics) medförde en dramatisk vändning och en kris bildades. En ny grupp ”outsiders” skapades som bestod av marijuanaanvändare. Moraliska kampanjer behöver nödvändigtvis inte leda till moralisk panik men kan ofta vara sammanlänkade.

Moralisk panik är ofta men inte alltid utlöst av aktivister. Det är oftast aktivister (Goode och Ben-Yehuda använder begreppet moraliska entreprenörer) som skapar kampanjer, även om det nödvändigtvis inte behöver vara så. Moralisk panik är inte ett absolut begrepp utan någonstans måste ett initiativ tas, vilket innebär att någon måste starta processen. Det är ingen medveten handling från aktivisternas sida att skapa en moralisk panik.³⁰ Goode och Ben-Yehuda tar upp fem centrala kriterier för definitionen av moralisk panik: (1) oro - det finns en stor oro över beteendet hos en viss grupp och dess påverkan på resten av samhället.³¹ (2) fientlighet – ett hot mot

²⁷ ibid. s. 47

²⁸ ibid. s. 50

²⁹ Cohen, S (1972/2004)

³⁰ Goode, E, Ben-Yehuda, N (1995) s 15-20

³¹ ibid. s. 33

samhället genom detta bildas en ”vi och dem relation”, alltså ”vi” goda i samhället och de onda, ”bad guys”.³² (3) konsensus – hotet är allvarligt och orsakat av oförrättliga gruppmedlemmars beteende.³³ (4) brist på proportioner (eng. disproportionality) – graden av allmänhetens oro över beteendet utgör ett problem i sig.³⁴ (5) flyktighet - uppståndelsen uppkommer snabbt och dör ut snabbt. Det är ett kortlivat fenomen och en form av kollektivt beteende.³⁵

Ett exempel på ett kollektivt beteende är inträdet i EU där gränser öppnats och kommunikationer förstärkts. I och med detta har gamla problem kommit upp till ytan i ny gestaltning, ”*ett exempel är handeln med prostituerade kvinnor från det forna Östeuropa [...] Internet har blivit en mötesplats för könshandel*”.³⁶

Sociala problem förväntas motarbetas av bland annat poliser och jurister då de förväntas sträva efter ett bättre samhälle där sociala problem inte tar överhand. Journalister kan bidra till att uppmärksamma problem, även författare och filmmakare kan påverka genom att skildra människors livsöden så att det berör och i vissa fall gör att en vilja till förändring uppstår.³⁷ Ett exempel på detta är Lukas Moodyssons film ”Lilja 4-ever”, som vi återkommer till upprepade gånger i uppsatsen.

Då vi funderar över begreppet sociala problem tänker vi oss att det inte bara är ett problem för den berörda gruppen utan även för andra individer och institutioner i samhället. Vi instämmer med Meeuwisse och Swärds kriterier som definierar sociala problem. Vi anser att det sista kriteriet, samhälleligt ansvar att förändra situationen, är särskilt relevant då sociala problem är negativt för centrala värden i samhället. Detta kan ses som en självklarhet då problem alltid innebär något som för med sig negativa effekter, ett exempel på detta är trafficking där kvinnor blir utsatta för olaglig handel.

Mills förklaring angående bekymmer och problem är viktig att ta till sig då det handlar om sociala problem. Även om något är ett personligt bekymmer för en individ kan detta vara eller utvecklas till ett problem för hela samhället, exempelvis en ung kvinna som lever under existensminimum och som därmed blir tvungen att se andra utvägar. En räddning kan vara att fly hemlandet och då *kan* hon bli utsatt för trafficking. Då har hennes privata bekymmer blivit ett socialt problem i och med att detta drabbar och angår fler än henne.

³² ibid. s. 33-34

³³ ibid. s. 34-35

³⁴ ibid. s. 36

³⁵ ibid. s. 38-39

³⁶ Meeuwisse, A, Swärd, H (2002) s. 30

³⁷ Sunesson, S (2002) s. 70

Då det handlar om objektivism och konstruktivism kan det vara svårt att endast ta till sig ett av dessa begrepp. Vi kan instämma med objektivisterna då de menar på att det som är negativt för samhället och individen kan ses som sociala problem. Objektivister kan ha svårigheter att se grunden till problem, i detta avseende anser vi att det går oftast att se grunden till problemet om människor undersöker tillräckligt djupt och då finner de ofta flera bakomliggande faktorer. Genom vår förkunskap kan vi exempelvis se alkoholism som en sjukdom, som *kan* utlösas av en depression eller ekonomiska och personliga bekymmer. Konstruktivisterna anser att sociala problem är konstruerade av människan. I detta synsätt ser vi också en viss poäng då människan ofta behöver något konkret för att kunna ta det till sig. Exempel på detta kan vara filmen ”Lilja 4-ever” där trafficking uppmärksammas. Konstruktivisterna ser en parallell mellan moralisk panik och sociala problem medan objektivisterna inte gör det. Vi håller med konstruktivisterna i detta avseende och även här kan vi ta exemplet med ”Lilja 4-ever” då det kan sägas att ett frö till moralisk panik började gro i samband med filmen.

2.2 Teorier om engagemang

Ordet *engagemang* står för ett aktivt intresse och deltagande för något som man känner en inlevelse för.³⁸ Det måste dock inte vara någonting positivt som engagemanget gäller. Det är lätt att glömma bort den negativa sidan av engagemangets innebörd, då det finns människor som är engagerade i terrorism, narkotikasmuggling och nynazism. När vi använder begreppet engagemang i denna uppsats menar vi ett engagemang som anses ha en positiv innebörd för de flesta i samhället.

En bok som behandlar begreppet engagemang är ”*Det sociala landskapet*”. Sociologen Ahrne m.fl. skriver där att då människor förflyttar sig i samband med nya arbeten eller resor så rör de sig i det sociala landskapet. Detta leder till att människors vardag anpassas till organisationer och deras verksamhet. Det finns ett ömsesidigt beroende mellan organisationer och privatpersoner. Att människor agerar tillsammans och vill förändra sin omgivning kan inträffa då något speciellt händer. Detta kan leda till att personerna blir medlemmar i en organisation och då uppstår ett kollektivt handlande i organisationen, då allas önskan är att förändra och förbättra det sociala

³⁸ Ord för ord Svenska synonymer och uttryck (1984) s. 120

landskapet.³⁹ Det kollektiva handlandet är frivilligt och grundar sig i nätverk vilka i sin tur bygger på personliga kontakter där det saknas auktoritet.⁴⁰

På liknande sätt skriver sociologen Goffman att människan bildar grupper för att kunna ge utlopp för gemensamma mål och drivkrafter.⁴¹ Ahrne menar även på att *”Människors aktiva handlingar är avgörande för vad som sker i samhället, men det betyder inte att det är deras fria val som bestämmer vad som sker. Människor har inte så många valmöjligheter”*.⁴² Sociologen/psykologen Nilsson skriver att människors engagemang är av stor betydelse då det handlar om att förändra en samhällsutveckling som inte är önskvärd för invånarna. Det gemensamma målet är av stor betydelse för att handlingar ska utföras och för att engagemang ska kunna uppstå.⁴³

Vi kommer nu att knyta begreppet engagemang till de teorier om sociala problem som togs upp i föregående kapitel. Både Sune Sunesson och Meeuwisse och Swärd menar att ett större antal personer måste vara drabbade för att sociala problem ska kunna definieras. För att människor ska vilja engagera sig måste dessa vara medvetna om att en stor grupp är utsatta för ett problem. Om det istället är endast en eller ett fåtal personer som är drabbade kan detta ses som personliga bekymmer och det räcker inte för att ett engagemang ska uppstå. För att ett engagemang ska kunna uppstå måste det finnas en medvetenhet och kunskap om problemet. Meeuwisse och Swärd skriver om medvetenhet i ett av sina kriterier (åtgärder är möjliga och nödvändiga). Författarna skriver i ett kriterium att det är ett samhällligt ansvar att förändra situationen.⁴⁴ Grunden till engagemang kan alltså ligga i en vilja att förbättra samhället. Det finns en känsla av att samhällets krafter att motverka sociala problem är bristfälliga, exempelvis att det finns fattigdom och hemlöshet i det moderna Sverige.

Skillnaden mellan privata bekymmer och samhällliga problem tillhör Mills teori och där det enligt honom är ett värde i samhället som hotas.⁴⁵ Engagemanget i sociala frågor grundar sig i klarheten om att det finns ett samhällligt problem som engagemanget ska motarbeta. Om många personer har samma privata bekymmer bildas ett samhällligt problem och detta *kan* motarbetas genom ett engagemang.

³⁹ Ahrne, G m.fl. (1996) s.247

⁴⁰ ibid. s. 250

⁴¹ Goffman, E (2000) s. 79

⁴² Ahrne, G m.fl. (1996) s.51

⁴³ Nilsson, B (1993) s. 32

⁴⁴ Meeuwisse, A, Swärd, H (2002) s. 38-39

⁴⁵ Mills, Wright, C (1997) s.27

Bergmark och Oscarsson beskriver sociala problem ur ett objektivistiskt synsätt där det ses som ett fenomen som är negativt för både individ och samhälle.⁴⁶ Goode och Ben-Yehuda beskriver sociala problem utifrån ett konstruktivistiskt synsätt där det ses som något människan har konstruerat, det måste bli uppmärksammat och motåtgärder måste sättas igång.⁴⁷ Då sociala problem ses som svåra att greppa är det viktigt med kunskap och endast genom kunskap kan medvetenheten bli större. Då människor har en medvetenhet om problemet kan det leda till ett engagemang. Kunskap är dock ett vitt begrepp, alla människor har olika slags kunskap som är av olika betydelser. Människor bär ofta med sig ”överflödiga” kunskap men ändå betydelsefull i vissa sammanhang. Det kan handla om kunskap angående tågtabellen eller Tv-tablån.

Utifrån teorierna för vi följande resonemang. Med ett socialt problem menar vi att personliga bekymmer som i sin tur berör ett flertal personer och därmed uppmärksammas av samhället kan leda till att sociala problem uppstår. Först när det sociala problemet är accepterat kan människor beröras av den utsatta gruppens bekymmer och utifrån det kan ett engagemang uppstå. Vi kan också vända på det då engagemanget inte grundar sig i att de berörda anser sig ha bekymmer. Det kan istället enbart vara de engagerade som anser att de har bekymmer, exempelvis engagemang mot ekonomisk brottslighet. De som är inblandade i ekonomiskt brottslighet ser kanske inte sig själva som en grupp med problem, men däremot ser de som försöker förhindra denna brottslighet att åtgärder är nödvändiga.

Genom ett aktivt engagemang mot sociala problem kan de även motverkas. För att engagemang ska kunna uppstå måste det finnas en medvetenhet och därmed en kunskap om det problem som ska motverkas, om detta saknas leder det inte till ett engagemang. Det kan även vara så att kunskapen finns men att viljan att se problemet med öppna ögon saknas och det resulterar till att engagemang uteblir.

2.3 Exemplet trafficking

Som vi tidigare har nämnt tar Meeuwisse och Swärd upp fyra kriterier då det gäller att definiera sociala problem (1) ett signifikant antal berörda personer eller ett fenomen som ökar, (2) problemen är synliga, (3) åtgärder är möjliga och nödvändiga samt (4)

⁴⁶ Bergmark, A, Oscarsson, L (2000) s. 142

⁴⁷ Goode, E, Ben-Yehuda, N (1995) s. 88-91

samhälleligt ansvar att förändra situationen.⁴⁸ Då det handlar om trafficking kan dessa fyra kriterier tillämpas.

Varje år uppskattar rikskriminalpolisen att det kommer mellan 200 till 500 flickor och unga kvinnor till Sverige, som alla fallit offer för trafficking, men det är dock viktigt att poängtera att mörkertalet anses vara stort.⁴⁹ Många flickor och unga kvinnor kommer från Östeuropa med förhoppning om ett bättre liv i Västeuropa men drömmen om ett bättre liv blir dessvärre en mardröm.

Vi har tidigare tagit upp Mills tankar om privata bekymmer och samhälleliga problem.⁵⁰ Låt oss säga att en kvinna luras in i trafficking och för resonemangets skull kan vi anta att flickor och unga kvinnor kommer från fattiga hemförhållanden och därför blir lockade att flytta utomlands. De blir ofta lurade av personer som vill tjäna pengar på deras olycka genom att tvinga dem att sälja sina kroppar. Då de befinner sig i hemlandet där deras liv präglas av misär och fattigdom kan de sägas ha privata bekymmer. När kvinnorna kommer exempelvis till Sverige skulle man kunna säga att deras privata bekymmer har *utvecklats till* samhälleliga problem då de har hamnat i trafficking.

Som tidigare nämnts skriver Bergmark och Oscarsson om perspektivet objektivism vilket enligt dem innebär att det som är negativt för individen och dess omgivning kan definieras som sociala problem.⁵¹ Trafficking är i allra högsta grad negativt för den utsatta individen. Goode och Ben-Yehuda skriver om konstruktivism vilket innebär att sociala problem är konstruerade av samhällets aktörer.⁵² Med exemplet trafficking kan det faktum att det är ett extremt och fruktansvärt ämne också göra det svårare för individerna i samhället att synliggöra det och då kan även viljan att se det saknas. Samtidigt finns den motsatta möjligheten; att det som är grymt och fruktansvärt kan göra det *lätt* att uppmärksamma då det upplevs som sensationellt. Vi kan se på problem som alkoholism och fattigdom som hela tiden finns runtomkring oss. Dessa problem kan tyckas möjliga att uppleva med blotta ögat, mannen på parkbänken med sin ölburk eller tiggaren i tunnelbanan. Det kan vara svårt att kartlägga sociala problem med blotta ögat men vi kan få en *känsla* av att problem finns runt omkring oss.

⁴⁸ Meeuwisse, A, Swärd, H (2002) s.38-39

⁴⁹ *Handel med kvinnor lägesrapport 5*, (2003) s. 22

⁵⁰ Mills, Wright, C (1997) s.27

⁵¹ Bergmark, A, Oscarsson, L (2000) s. 142

⁵² Goode, E, Ben-Yehuda, N (1995) s. 88-91

Det konstruktivistiska synsättet ser sociala problem som något abstrakt och behöver därmed något konkret som visar på att problemet existerar. Det finns olika sätt att uppmärksamma eller definiera ett problem, Lukas Moodyssons film ”Lilja 4-ever” uppmärksammar tydligt problemet med trafficking och synliggör även att det existerar i Sverige. Då ett problem har konkretiserats kan ett engagemang sättas igång och därmed kan det sägas att en definition har uppstått då problemet *blir* ett socialt problem. Om vi istället ser till det objektivistiska synsättet är det personliga problem som blir till samhällsliga bekymmer och *därefter* uppstår en definition av sociala problem. Först efter att en definition finns kan ett engagemang sättas igång. Om vi säger att en stor fabrik läggs ner på en mindre ort där en stor del av ortens invånare arbetar leder detta till en rad personliga bekymmer hos dem som förlorar sina arbeten. Då detta innefattar en så stor del av ortens invånare blir det även ett socialt problem och det är först efter att definitionen finns som ett engagemang kan starta som exempelvis arbetsmarknadsåtgärder. När nedläggningen av fabriken är gjord och den höga arbetslösheten är ett faktum och arbetsmarknadsåtgärder sätts in blir problemet tydligt för konstruktivisterna. Då finns något konkret som är konstruerat av människan (arbetsmarknadsåtgärder och oro för arbetslöshet) som konstruktivisterna kan se som ett tecken på ett socialt problem.

3. Metod

Vår ursprungliga tanke var inte att undersöka engagemangets roll då det handlar om att definiera sociala problem. Det ämne vi först kom fram till var trafficking utifrån offrens perspektiv där intervjuer med offer skulle ingå. Då det kändes som en omöjlig uppgift att lyckas få intervjua en kvinna som själv varit utsatt för trafficking, beslutade vi oss istället för att skriva om engagemanget mot sociala problem och då ha trafficking som exempel. Samtidigt var vi intresserade av hur sociala problem definieras. Då definitionen av ett socialt problem var oklar för oss blev vi intresserade av hur det beskrivs av sociologer och av eldsjälarna som engagerar sig mot trafficking.

Vi har använt oss av en kvalitativ forskningsmetod där litteratur och samtalsintervjuer ingår. Målet med den litteratur och forskning vi har tagit del av är att tillämpa den på våra informanter. Det som är centralt i intervjuerna förutom trafficking är engagemang och definitionen av sociala problem.

Varken vår metod eller våra teorier är avgränsade till endast varsitt kapitel utan löper som en röd tråd genom hela uppsatsen. Detta har vi gjort för att visa vårt tillvägagångssätt genom hela arbetet samt för att integrera vår metod med de teorier vi använt oss av på ett naturligt sätt i uppsatsen.

Vi har båda goda erfarenheter i kvalitativa undersökningar sedan tidigare undersökningar. Detta samt det faktum att vårt val av ämne också krävde en sådan metod gjorde det naturligt att använda den ännu en gång.

3.1 Val av intervjupersoner

Vi började med att leta efter organisationer som arbetar mot trafficking. Vi fann en organisation som arbetar med kvinnorrättsfrågor till vilka vi mailade och frågade om de hade några tips och idéer, de kunde tyvärr inte hjälpa oss. Vi kontaktade då en förening i Stockholm och de var intresserade så vi hade även ett telefonsamtal med en anställd som gärna berättade om deras verksamhet. Då vi kontaktade en organisation i Malmö blev vi hänvisade till en kvinna som arbetar ideellt i en kvinnorrättsgrupp som vi sedan träffade. Efter kontakt med de olika föreningarna/organisationerna och diskussion med varandra kom vi fram till att vår idé med att intervjua en kvinna som varit utsatt för trafficking förmodligen var ogenomförbar. Vår nya idé handlade om att belysa folks engagemang mot trafficking. Vi bestämde oss för att intervjua ett antal personer om deras engagemang och deras definition av sociala problem.

Vår jakt på intervjupersoner började med att vi gick in i en butik som en förening har i en skånsk stad där blev vi hänvisade till föreningens huvudkontor som är beläget i samma stad. Vi blev där hänvisade till en person som samarbetar med föreningen vad det gäller trafficking och tog kontakt med henne och bokade en intervju. Vi använde oss av ett så kallat snöbollsurval vilket innebär att intervjupersonerna tipsar om andra lämpliga personer att intervjua.⁵³ Vår andra intervjuperson fann vi på en annan förenings hemsida. Vi fick en intervju med henne dagen efter vår första intervju. De två sista intervjuerna gjordes med två män som arbetar i samma organisation. De gjordes vid två olika tillfällen på deras arbetsplats. En av dessa män fick vi kontakt med i början av vår sökning efter intervjupersoner men han hade inte tid för en intervju just då, utan vi kontaktade honom senare och bokade då tid för en intervju. Även här användes ett så kallat snöbollsurval då han

⁵³ Esaiasson, P, m.fl. (2003) s. 286

tipsade oss om en kollega som vi kunde intervju. Då vi ville få svar på varje enskild intervjupersons åsikter och erfarenheter då det gäller vår undersökning användes samma intervjuguide till samtliga intervjupersoner (bilaga 1).⁵⁴ Vår ursprungliga plan var att ha fem intervjuer, fyra muntliga och en skriftlig via mail. Slutresultatet blev dock att vi använder oss av fyra intervjuer, två män och två kvinnor.⁵⁵

3.2 Utförande av intervjuer

Vi använde oss av en intervjuguide (bilaga 1) som är utformad för att ta upp olika teman och frågor. Vi utformade frågorna enligt Esaiassons m.fl. rekommendationer vilka innebär följande sex punkter: Undvik överdrivet komplicerade ämnen, undvik svåra ord, undvik negationer och undvik vaga ord. Gör frågorna så korta som möjligt och fråga en sak i taget.⁵⁶ Enligt Esaiasson m.fl. rekommenderas det att intervjun inleds med frågor om intervjupersonen själv som kan anses vara av enklare slag. Dessa inledningsfrågor har till uppgift att uppnå en behaglig atmosfär.⁵⁷ Tematiska frågor kallas de som kan anses vara mest betydelsefulla i intervjun. De innebär att intervjupersonen ges möjlighet att berätta vad han/hon anser vara mest värdefullt att belysa utifrån de teman eller ämnen som intervjuaren är intresserad av.⁵⁸ Vi avslutade samtliga intervjuer med att fråga om de ville tillägga någonting. Genom att avsluta intervjuerna med denna fråga ges intervjupersonen möjlighet att utveckla sådant som intervjupersonen lägger stor vikt vid.⁵⁹

Under samtliga intervjuer försökte vi som intervjuare ha ett passivt förhållningssätt och lät därmed intervjupersonerna inta en aktiv roll. Detta har en stor betydelse då det gäller att få fram en bra intervju.⁶⁰ Ibland var det dock svårt för oss som intervjupersoner att förhålla oss passivt även om viljan fanns. Intervjupersonernas redogörelser var så intressanta att vi själva blev mycket intresserade och det kan även kännas hotfullt för intervjupersonen att ha en intervjuare

⁵⁴ *ibid.* s. 254

⁵⁵ Eftersom en person befinner sig i Stockholm ansåg vi det vara problematiskt att göra en telefonintervju, därför bestämde vi oss för att maila vår intervjuguide till Stockholm efter samförstånd med intervjupersonen. Svar dröjde dock och till slut hörde personen av sig och meddelade då att han inte hade tid att besvara våra frågor. Vårt uppsatsarbete var i full gång då denna intervjuperson hörde av sig och meddelade att han inte kunde ställa upp. Vår bedömning är att denna intervju skulle vara ett komplement till de övriga intervjuerna. Vi skulle inte ha lagt allt för stor vikt vid den skriftliga intervjun då den inte direkt kan jämföras med de muntliga där vi analyserat ordagranna kommentarer.

⁵⁶ Esaiasson, P, m.fl. (2003) s. 272-273

⁵⁷ *ibid.* s. 290

⁵⁸ *ibid.* s. 290

⁵⁹ *ibid.* s. 291

⁶⁰ Silverman, D (1995) s. 96

som sitter passivt och aldrig deltar i samtalet. Vi försökte att inte bli engagerade i samtalet utan låta intervjupersonen tala fritt men många gånger var det svårt att undvika inlägg eller kommentarer under intervjuens gång.

Alla muntliga intervjuer utfördes i en sfär där intervjupersonerna kände sig hemma, på deras arbetsplats eller i hemmet. Intervjuerna kunde på så sätt fortlöpa utan större problem i och med att intervjupersonerna förmodligen kände trygghet i atmosfären. Vår första intervju utförde vi i intervjupersonens hem och vi blev bjudna på fika, vilket bidrog till en trevlig stämning.

Vid vår andra intervju var det även en annan kvinna med och hennes spädbarn. Denna kvinna var mycket insatt i frågor rörande trafficking. Det kom som en överraskning för oss att ytterligare en kvinna skulle vara med under intervjun, vi hade ingen anledning att inte låta kvinnan med sitt spädbarn vara med. Vi tydliggjorde dock att det var vår bokade intervjuperson som vi skulle ställa frågorna till. Vi är medvetna om att svaren från vår bokade intervjuperson kan ha påverkats då det var två personer, kvinnan med spädbarnet, till i rummet. Intervjutillfället var avslappnat och vi kände att intervjun flöt på bra, dock kändes det aningen konstigt att inte ställa några frågor direkt till den andra personen.

Flertalet av de intervjuade uppfattades som mycket intresserade, medan andra var aningen stressade. Detta blev påtagligt då en av intervjupersonerna verkade ha ett möte uppbookat efter vår intervju och detta tydliggjordes då en kollega knackade på mitt under samtalet.

Under intervjuerna användes en bandspelare som spelade in hela intervjun. Fördelen med denna metod är att vi som intervjupersoner kan ägna oss mer avslappnat åt intervjupersonen.⁶¹ För att det skulle bli möjligt att använda relevanta citat och att analysera intervjuerna var vi tvungna att skriva ut dessa genom att lyssna på banden om och om igen och skriva ner ordagrant vad som sagts. Detta är också det vanligaste sättet att analysera en inspelad intervju.⁶² Det tog lång tid att skriva ut intervjuerna; som May påpekar kan en inspelad intervjutimme ta åtta till nio timmar att renskriva.⁶³ Intervjuerna varade mellan 20 minuter och en timme. Nu blev utskriften vårt material; vår muntliga kommunikation hade blivit en skriftlig källa.

⁶¹ Kvale, S (1997) s. 147

⁶² ibid. s. 149

⁶³ May, T (2001) s 168

Bandinspelningen ligger till grund för att citaten som används i analysdelen är ordagranna.

I vår analysdel utgår vi från intervjupersonernas citat och analyserar dessa utifrån tre teman: *engagemang*, *socialt problem* samt *exemplet trafficking*. Syftet med intervjuerna är att få fram intervjupersonernas bild av våra tre teman och se vilken betydelse de intervjuade lägger i dessa tre teman.

Då vårt intervjumaterial visade sig bli stort skulle andra teman kunnat vara möjliga, så som intervjupersonernas livshistoria och dess påverkan för deras engagemang. Om vi hade tänkt i alternativa banor hade vi även kunnat se mer på deras yrkesroll i relation till sociala problem och engagemang, då hade detta troligtvis resulterat i en helt annan uppsats. Våra teman valde vi för att de var mest intressanta för oss och för uppsatsens syfte som är att kartlägga och analysera engagemangets roll i förhållandet till sociala problem och belysa detta utifrån exemplet trafficking.

Nackdelen med denna kvalitativa metod är dock att bandspelaren inte registrerar ansiktsuttryck.⁶⁴ Att intervjun över huvudtaget har registrerats på bandet och är avlyssningsbar är en förutsättning för att skriva ut en intervju.⁶⁵ Vid ett intervjutillfälle bjöd intervjupersonen på fika vilket innebar en del porslinsskrammel och detta medförde vissa problem vid avlyssningen av intervjun då den skulle skrivas ut.

En annan nackdel med bandinspelning är att intervjuaren kan höra fel då intervjun ska skrivas ut; för att minimera detta lyssnade vi på banden tillsammans. Vid utskrift av en intervju uppstod ett missförstånd då vi hörde fel vilket vi förstod när intervjupersonen kontaktade oss efter att vi mailat utskriften.

4. Beskrivning av intervjupersoner

Eftersom intervjupersonerna ska förbli anonyma har vi valt att använda oss av fingerade namn samt att ändra vissa uppgifter som rör deras liv. Birgitta, Leif och Johan är alla involverade i samma projekt. Leif och Johan arbetar på samma arbetsplats. Diana har ingen relation till de övriga tre intervjupersonerna.

⁶⁴ Kvale, S (1997) s. 147

⁶⁵ *ibid.* s. 149

4.1 Intervjuperson 1 – Birgitta

Birgitta är omkring 55 år och är bosatt i en medelstor skånsk stad. Hon är utbildad socionom och arbetar på en Socialförvaltning där hon sysslar med familjefrågor, hon har även en tjänst på ett kriscentrum för utsatta kvinnor. Birgitta är road av amatörteater som också är ett av hennes fritidsintressen. På en semesterresa till ett land i Östeuropa mötte hon sin blivande make. Detta var en bidragande faktor till att hon började studera landets modersmål. Det finns flera anledningar till att Birgitta började engagera sig mot trafficking. Ett TV-program om flickor utsatta för trafficking tillsammans med hennes kunskaper i det inhemska språket samt filmen ”Lilja 4-ever” bidrog till hennes engagemang. På grund av hennes teaterintresse fick Birgitta en idé och kontaktade en förening. Projektet går ut på att ha ett utbyte mellan teaterhögskolor i ett östeuropeiskt land och Sverige. Tanken är att i Östeuropa ”nä ut till” unga flickor som kan tänkas vara i riskzonen för trafficking och i Sverige är målgruppen potentiella köpare av flickornas sexuella tjänster.

4.2 Intervjuperson 2 – Diana

Diana är i 55-årsåldern och är bosatt i en större stad i Skåne. Diana kom till Sverige under 60-talet som arbetskraftsinvandrare. Diana hade då med sig en juristexamen från hemlandet och i Sverige utbildade hon sig även till socionom. Då hon kom till Sverige kände hon en ensamhet bland annat för hennes bristande kunskaper i svenska språket. I och med detta var hon med och grundade en förening, där hon sedan blev ordförande. Den före detta politikern Anita Gradin pekade tydligt ut problemet trafficking och detta bidrog till att Diana fick upp ögonen för detta. Då Diana är politiskt aktiv och har suttit med i Regeringens jämställdhetsråd i många år har hon haft ett nära samarbete med Regeringens politiker. En annan anledning till hennes engagemang mot Trafficking är filmen ”Lilja 4-ever”.

4.3 Intervjuperson 3 – Leif

Vi uppskattar att Leif är i 50-årsåldern. Leif är utbildad socionom och har arbetat inom yrket i cirka 25 år. Han bor i en större skånsk stad men arbetar på en förening i en mindre stad i Skåne. Då hans arbete går ut på att hjälpa utsatta människor är han medveten om att engagemang kan leda till resultat. Leif har vuxna döttrar och detta är en av anledningarna, enligt honom själv, att han känner en vilja att motverka

trafficking. Han nämner filmen ”Lilja 4-ever” under intervjun och menar på att den var en av startpunkterna till att trafficking uppmärksammades i Sverige.

4.4 Intervjuperson 4 – Johan

Johan är drygt 50 år, är utbildad socionom och bor i en mindre skånsk stad. Hans föräldrar arbetade inom FN och under hans barndom bodde de många år utomlands. Detta var en av faktorerna till att han utbildade sig till socionom. Under de senaste åren har han arbetat vid en frivilligorganisation och han ser sitt arbete som en meningsfull och rolig utmaning. Johan ser trafficking som ett stort problem i Europa och känner att han kan göra ”*en liten men viktig insats*”. Då Birgitta kom med idén om att starta ett teaterprojekt och på så vis försöka motverka trafficking nappade han direkt och såg det som en utmaning.

5. Analys

Då intervjuerna var utskrivna läste vi dem noga ett flertal gånger och letade efter betydelsefulla yttranden som har med uppsatsens ämne att göra. Vi jämförde de olika intervjuerna med varandra och försökte hitta skillnader och likheter mellan dessa. Vi letade efter vad intervjupersonerna hade sagt som kunde passa syftet till vår uppsats. Mycket material har vi utelämnat då intervjupersonerna ibland talade om saker som inte var relevant för uppsatsens syfte. För att göra analysdelen så tydlig som möjligt har vi valt att utgå från sociala problem och engagemang. I denna uppsats har vi trafficking som exempel och det kommer att belysas utifrån engagemang och sociala problem. Vi kommer att inleda analysavsnittet med några intervjupersoners definitioner av begreppet trafficking.

5.1 Intervjupersonernas definition av trafficking

Två av intervjupersonerna definierar trafficking som ”modern slavhandel”. Det kommer också fram nyckelord som makt, pengar och även de rika i Väst och de fattiga i Öst då intervjupersonerna talar om trafficking.

Det är ju slavhandel. Handel med unga kvinnor och försäljning.
[...] Men jag menar just det här att sexuella försäljningar av unga flickor över nationsgränserna. – (Birgitta)

Det alla intervjupersonerna är överens om är att trafficking innebär att människor ses som handelsvaror där pengar står i centrum och hänsyn till kvinnans välbefinnande är obefintlig. Samtliga av de intervjuade är införstådda med att begreppet trafficking även innefattar handel med vapen och droger men då de under intervjuerna talar om trafficking menas handel med kvinnor för sexuella ändamål och det är detta som de är engagerade mot och det är även det som vår uppsats handlar om.

5.2 Engagemang

Något som är centralt för samtliga intervjupersoner är att de säger sig tycka om utmaningar, där det finns en spänning och en oviss utgång, och detta har bidragit till deras engagemang. Bigitta har startat ett projekt på egen hand där hon tog kontakt med den organisationen där Johan och Leif arbetar. De visade ett stort intresse för hennes idé och såg det som en utmaning. Diana grundade på egen hand en förening och detta visar på en stark vilja och en stor glädje att ta sig an nya utmaningar och att ha många bollar i luften.

Samtliga är utbildade socionomer och värt att nämna är att detta var ett omedvetet val från vår sida då denna information framkom under intervjuerna. De visar alla ett stort intresse av att hjälpa människor och att engagera sig i deras livsöden. Alla intervjupersonerna är engagerade i ett flertal olika frågor både genom deras arbete och på fritiden. Det är frågor som bland annat rör politik, skola, utsatta kvinnor och handikappade. I dessa fyra fall kan vi säga att engagemang föder mer engagemang, detta då de har insikt om att de kan göra en liten men viktig insats. Då de även ser resultat i sitt arbete kan detta leda till att de vill fortsätta att engagera sig. När väl ett engagemang har startat finns en stor chans att det utvecklas. När vi frågade Johan vad han tror är orsaken till att vissa människor börjar engagera sig, blev hans svar:

Vissa människor blir alltid engagerade och andra blir aldrig, men det måste finnas något mellanting också vad man ska bli engagerad för. Därför ibland säger vi så här att möta nöden liksom, se den i verkligheten och komma nära inpå och träffa människor och närheten till, brukar vi säga inom vår organisation. Det stimulerar ju därför också människor att resa ut på organiserade resor eller om dom är yngre kanske åka ut som volontär. – (Johan)

Vad är det som gör att vissa engagerar sig i många olika frågor medan andra aldrig engagerar sig? Kanske är det så att det handlar om att börja och att därmed se

möjligheterna. Det kan därefter bli lättare att engagera sig i olika frågor. En bidragande faktor till att människor börjar sitt engagemang kan vara att de har stor kunskap om vad som behövs göras och hur detta ska gå till. Denna kunskap kanske inte alltid serveras till oss. När vi ställde samma fråga (orsaken till att vissa människor börjar engagera sig) till Diana blev hennes svar:

Jag tror att det handlar mycket om kunskap, alltså man måste få kunskap om det och vad det innebär och så och sen är det också att man måste lära sig att läsa mellan raderna (information i media) och det framgår inte tydligt [...] - (Diana)

Människor kanske inte ska svälja allt som sägs på nyheterna och står i tidningarna utan att vi måste kunna ”läsa mellan raderna” precis som Diana säger. Då människan har kunskapen ser hon även problemet och kanske hur hon kan bidra till att lösa problemet. Kunskap kan alltså föda engagemang; om vi ser på våra intervjupersoner så har alla en viss kunskap. Kunskap i sig kan inte sägas vara engagerande, vi har tidigare i uppsatsen tagit upp att människor kan ha kunskap om exempelvis tågtidtabellen och detta leder troligtvis inte till ett engagemang. Då det i detta avsnitt skrivs om intervjupersonernas kunskap syftas det på kunskapen om det engagemanget rör, dels på deras utbildning och yrke samt deras intresse av att vilja hjälpa utsatta människor inom jämställdhets- och handikappfrågor. Vetskapen om hur situationen ser ut för de utsatta grupperna och även möta de människor som är drabbade kan leda till att ett engagemang startar, menar de intervjuade.

Därför ibland säger vi så här att möta nöden liksom, se den i verkligheten och komma nära inpå och träffa människor och närheten till, brukar vi säga inom vår organisation. – (Johan)

Detta citat är en kortare variant av det citat vi lyfter fram ovan. Här talar Johan allmänt om sociala problem och inte specifikt om trafficking. Det som behövs för att framkalla ett engagemang kan vara att vi verkligen ser hur illa vissa människor har det. Då vi, enligt intervjupersonerna, ser den grymma verkligheten går det inte att komma undan kunskapen om den och det kan vara svårt att undgå att beröras. Johan talar om ”närheten” och då vi upplever människors problem på nära håll kan en starkare empati bildas. Detta tydliggörs ytterligare med nedanstående citat. Dessa två citat hör samman då Johan talar om att se människors problem med egna ögon.

Därför har vi den tanken inom organisationen, att mötet kommer att innebära, det är då man föder engagemanget. – (Johan)

Det kanske behövs att kunskapen knyts till en person och dess livsöde för att människor ska känna en vilja av att engagera sig. För att kunna engagera sig måste man beröras av det som engagemanget gäller. En gemensam nämnare för samtliga intervjupersoner är att de alla är berörda av vad deras engagemang gäller. Våra två kvinnliga intervjupersoner känner båda ett stort engagemang i jämställdhetsfrågor då Diana är aktiv inom Regeringens jämställdhetsarbete och Birgitta arbetar på ett kriscentrum för utsatta kvinnor. Detta skulle, enligt oss, kunna kopplas till att de själva är kvinnor och därmed känner ett behov av att hjälpa andra kvinnor som inte har det lika bra som dem själva, tilläggas bör dock att denna koppling är ingenting de själva nämner under intervjuerna.

Som vi tidigare skrivit under kapitlet *Teorier om engagemang* menar Goffman att människan måste gå tillsammans med andra för att få fram tydliga resultat, alltså målet med deras engagemang.⁶⁶ En ensam person kanske inte kan bidra med några större åtgärder utan behöver gå ihop med flera personer för att lyckas med sitt engagemang, men en person kan sätta igång andras engagemang. Birgitta startade ett eget projekt men tog kontakt med en organisation för att lättare kunna genomföra sin idé. Diana startade en förening som i sin tur kan engagera en stor grupp människor som tillsammans kan åstadkomma större resultat än vad hon hade kunnat göra ensam. Leif och Johan arbetar båda i en organisation där de tillsammans med sina arbetskamrater kan få större inflytande än vad de som enskilda personer hade kunnat få.

Nilsson talar om vikten av att ha ett gemensamt mål när det gäller att engagera sig.⁶⁷ Ett gemensamt intresse är en förutsättning för att ett engagemang ska kunna uppstå. Då Birgitta kom med idén om sitt teaterprojekt visade det sig att både hon och de inblandade i organisationen hade ett gemensamt intresse och mål och även en stor vilja att samarbeta.

5.2.1. Exemplet trafficking

Alla intervjupersoner tar upp filmen ”Lilja 4-ever” utan att vi som intervjuare nämnt den. Alla är överens om att filmen har haft en stor genomslagskraft i Sverige och de blev själva starkt berörda. Leif ser ”Lilja 4-ever” som en öppning där problemet visas klart och tydligt. Leif påpekar även att filmen har en fördel då den har möjlighet att

⁶⁶ Goffman, E (2000) s.79

⁶⁷ Nilsson, B (1993) s.32

visas på flera ställen samtidigt där ett stort antal människor kan se den på samma gång. Detta kan vara en bidragande faktor till den publicitet och genomslagskraft den har fått. Bigitta säger att filmen ger en bra bild av verkligheten och menar att det finns många ”Liljor” i Sverige. Johan menar dock att det är inte tillräckligt att bara visa en film och därmed tro att ett stort engagemang ska utvecklas.

Tänka sig liksom detta, men just det en sådan tung, ibland man läser ofta, man kan ju läsa berättelser om, man kan ju se filmer, man kan se Lilja 4-ever och så vidare så är det enormt, det tar ju aldrig slut, det är ju fruktansvärt [...] på något sätt för att folk ska kunna ta till sig detta och jobba med detta ibland så får man kanske hitta vägar, det räcker ju inte bara att servera världens elände på varandra och tro att det är det som leder till handling. Utan det gäller att hitta vägar där man kan göra något.
– (Johan)

En film som ”Lilja 4-ever” kanske inte i sig själv kan starta ett stort engagemang men eventuellt få igång en tankeverksamhet som kan vara grunden till ett engagemang. Filmen kan sägas ha etablerat en grogrund för moralisk panik då det handlar om trafficking. Tidningarna skrev om filmen och i samband med det uppmärksammades trafficking. Aftonbladet hade en artikel om en flicka som tidningen identifierade med ”Lilja 4-ever”.⁶⁸ Dagens Nyheter skrev om en riksdagsdebatt där dåvarande biståndsminister Jan O Karlsson hänvisade till ”Lilja 4-ever” när han talade om människohandel.⁶⁹ Diana var med och höll en konferens som handlade om trafficking och där en filmvisning av ”Lilja 4-ever” ingick. De hyrde en hel biograf då de på konferensen var ett stort antal människor. Efter filmen hade de en diskussion som visade att människorna var starkt berörda av vad de hade sett. Under diskussionen kom det även upp synpunkter på att trafficking kan kopplas till prostitution och att det ses som ett gammalt yrke.

[...] alla var tagna av filmen, alla var arga och alla ville göra vidare men det kom synpunkter igen om att det (prostitution) är ett gammalt yrke, vad ska vi göra åt det? Så det är inte att alla vet vad man ska göra. Alla är inte medvetna, folk tänker inte att det kan beröra mig, [...] - (Diana)

Diana menar på att det finns fördomar om flickor/kvinnor som faller offer för trafficking, att det kopplas samman med prostitution och det anses vara ett gammalt yrke. Alla intervjupersonerna är överens om att filmen är ”stark” och ”berör”. Detta

⁶⁸ Mårtensson, M (2002) ”Här dog Lilja - i verkligheten” i *Aftonbladet*. 26 augusti, 2002, besökt 2004-10-06

⁶⁹ DN TT (2003) ”Kvinnor i trafficking får tillfällig fristad” i *Dagens Nyheter* 24 januari 2003, besökt 2004-09-14

behöver dock inte betyda att ett engagemang uppkommer. Filmen som berör starkt plus att människor anser sig ha en gedigen kunskap om problemet och framförallt om hur problemet kan motverkas, kan sannolikt leda till ett engagemang. För att denna filmvisning skulle genomföras krävdes det ett engagemang i sig. Regissören Moodysson konstruerade problemet med trafficking genom ”Lilja 4-ever” och filmen blev uppmärksammas liksom problemet trafficking. ”Lilja 4-ever” hade den genomslagskraften för intervjupersonerna på så sätt att den gjorde deras vilja att engagera sig starkare. Tre av de intervjuade anser att engagemanget mot trafficking i Sverige är stort, den fjärde anser att engagemanget är ”ljust”. Samtliga anser att det krävs ett stort engagemang för att motverka trafficking och de ser sitt arbete som en liten men viktig insats. Även engagemanget mot trafficking kan ses som en utmaning från intervjupersonernas sida. Teaterprojektet som Birgitta, Johan och Leif är inblandade i ses av alla tre som en stor utmaning och även som en spännande erfarenhet. Dessa tre arbetar mot samma mål, alltså att förebygga trafficking.

[...] det gäller att hitta vägar där man kan göra något
[...]då tyckte jag liksom att där hade den här Birgitta som kom till oss med en idé, på ett mycket allvarligt liksom viktigt tema att göra något, på ett roligt sätt så att säga[...] Så att då tyckte vi att det var liksom ett spännande sätt att jobba, det var en utmaning. – (Johan)

Då trafficking är ett mörkt och tungt ämne kan det vara av stor betydelse att försöka få en ljusare arbetsprocess och på så vis eventuellt få fler frivilliga att engagera sig. När någonting är roligt och dessutom meningsfullt kan det sannolikt också bidra till ett stort engagemang. Att Johan och Leif blev intresserade av Birgittas idé kan ha berott på att den var spännande och annorlunda. De blev också intresserade på grund av att den kändes meningsfull. Det kan vara av stor vikt att förmedla hopp då trafficking är ett så tungt och mörkt problem.

Så hon kom med den, som en ganska vild idé, men jag tyckte den lät väldigt rolig. – (Johan)

Johan syftar här på Birgittas idé om att spela teater i ett land i Östeuropa och i Sverige för att förebygga trafficking. Det kanske var just det som behövdes för att organisationen där Leif och Johan arbetar skulle bli intresserade av en annorlunda och rolig idé som har ett meningsfullt och viktigt syfte. Vi kan inte veta utan bara anta att möjligheten finns att det uppstår en slags moralisk upprördhet i samband med teaterföreställningen, då diskussioner kommer att hållas i samband med föreställningarna.

Johan och Diana är oense om hur medvetenheten ser ut i Sverige då det gäller trafficking. Johan anser att det finns en ganska stark medvetenhet bland svenskarna medan Diana anser att många fler borde vara medvetna om problemet. Hon menar att människor har för stor distans till problemet, ”*det berör inte mig därför behöver jag inte bry mig*”. När Diana kom till Sverige kände hon ensamhet bland annat för hennes bristande kunskaper i det svenska språket och detta ledde till att hon var med och startade en förening som i sin tur fick många engagerade. Alltså hennes livssituation bidrog till att ett engagemang började som kom att beröra flera personer.

En annan bidragande faktor till engagemang mot trafficking är för Leifs del att han själv är man och att han har vuxna döttrar och känner därmed ett ansvar. ”[...] *det är ju mer som vuxen man med döttrar i vuxen ålder.*”

Både Goffman⁷⁰ och Ahrne⁷¹ talar om ett kollektivt handlande där engagemanget kan bli större i kollektivet än då den enskilde engagerar sig på egen hand. Birgitta tog kontakt med en organisation och berättade om sin idé för att lättare kunna genomföra den. Diana satte igång ett projekt mot trafficking genom sin förening. Leif och Johan har hjälp av sina arbetskamrater för att kunna nå resultat.

5.3 Sociala problem

Samtliga anser att begreppet sociala problem är svårt att definiera men alla är bekanta med detta. Det finns en viss osäkerhet då det handlar om deras definition av sociala problem. Anledningar till deras osäkerhet kan vara deras yrkesposition som innebär att de arbetar med sociala frågor och i och med det *ska* kunna definiera sociala problem. Birgitta och Johan definierar sociala problem som något som drabbar fler än en person och att det är något som utgör ett hinder och individen blir begränsad. När vi frågade Birgitta hur hon definierar ett socialt problem svarade hon:

Men vad är ett socialt problem? Det finns antagligen väldigt bra definitioner som jag inte kan komma på just nu, men det är naturligtvis när det vållar problem för en större grupp, för fler än två. – (Birgitta)

Detta kan vi se utifrån Mills perspektiv på personliga bekymmer och samhälleliga problem. Birgitta syftar med dessa termer på samhälleliga problem, hon ser sociala problem som något som drabbar flera personer. Vi kan här se en viss osäkerhet hos Birgitta då gäller att definiera sociala problem då hon påpekar att det förmodligen

⁷⁰ Goffman, E (2000) s. 79

⁷¹ Ahrne, G m.fl. (1996) s.250

finns bra förklaringar men att inte hon har dem. Johan och Diana anser att det inte bara ska koncentreras på problemen utan även se möjligheterna.

Så när man talar om sociala problem så kan man också vända på det och säga det måste inte hela tiden kalla det för problem man kan också vända på det, vad har du för möjligheter istället? – (Johan)

Då vi ser möjligheterna (som Johan nämner i ovanstående citat) istället för problemen har vi en positiv inställning, då vi endast ser problemen har vi en negativ inställning. Om man har en negativ inställning kan det vara svårare att se möjligheterna att lösa problemet, om man istället har en positiv inställning ser man också större möjligheter till förbättring. Diana hävdar även att sociala problem kan ”uppstå från okunskap”.
”Jag tror det uppstår från okunskap, att folk inte fattar vad det handlar om.”

Diana tar ett exempel då de på föreningen skulle skriva en hälsning på ett vykort och det framkom då att en av föreningens kvinnor som skulle skriva på kortet var analfabet, något som de inte visste tidigare.

Alltså när man har fördomar, alltså och så, då kan ju det uppstå och jag kan berätta för många år sen när vi skulle samarbeta med polisen, brottsförebyggande enheten och då kom dom hit och pratade och en gång åkte vi till Malmö polisen och träffade dom, vi köpte ett jättestort vykort som vi skulle ge till den här människan som pratade där och så hade vi en flaska vin och då fick alla skriva på sitt eget språk, alltså så där ”trevlig sommar” till det kom till en kvinna som var analfabet och då blev det problem för att vi hade inte kunskap om att hon inte kunde läsa och skriva, utan man har föreställningar att alla kan det. – (Diana)

Okunskap kan uppkomma ur fördomar, vi har föreställningar om att det ska vara på ett visst sätt. Vi förutsätter till exempel att alla vuxna i Sverige kan läsa och skriva, men då det är någon som inte har den kunskapen kan det vålla problem för individen och omgivningen. Birgitta anser att sociala problem uppstår i ett ojämlikt samhälle och hon nämner även att makt har en stor inverkan. Leif menar att sociala problem är mycket komplexa, trots att Sverige är ett av världens modernaste länder så finns det stora problem då det finns människor som lever ”utanför”, som Leif säger;

Trots att Sverige är ett av världens rikaste länder så är min bedömning att Sverige är ett land som är, kris kanske är ett för starkt ord men, det är ett land med ganska starka bekymmer. Många människor är utanför, saknar arbete, långtidssjukskrivna, olyckliga på olika sätt. Det är väldigt svårt att hänföra det till materiella frågeställningar, utan det är någonting annat som gör att många människor inte har en positiv bild av framtiden. Det är ett jätteproblem, hur man vänder på det, fast det är det är ju ändå så att vi lever i den bästa av världar, så är det så många som inte kan njuta av det. – (Leif)

Här kan vi hänvisa till Meeuwisse och Swärd när de talar om att sociala problem kan uppkomma ur ”brister” i samhället.⁷² Leif talar om människor som är ”utanför” och anledningen till detta kan bero på att det just finns ”brister” i samhället. Vi kan se en viss likhet mellan Leifs definition av sociala problem och det objektivistiska synsättet då han har insikt om att det finns problem i samhället men förklarar inte grunden till dem på ett tydligt sätt. Leif talar om ”brister” i samhället men förklarar inte vilka ”brister” som ligger till grund för sociala problem. Han ser problem då det finns människor som lever utanför samhället av olika anledningar. Meeuwisse och Swärd⁷³ liksom Sunesson⁷⁴ tar upp ett kriterium att sociala problem rör ett signifikant antal berörda personer. Birgitta och Johan är båda inne på att sociala problem rör en hel grupp.

Meeuwisse och Swärd skriver om de aktörer, till exempel politiker, forskare, andra experter samt massmedia, som kan medverka till att definiera sociala problem.⁷⁵ Människor som engagerar sig för att motverka sociala problem kan även vara en viktig faktor då sociala problem ska definieras. Genom Birgitta, Diana, Leif och Johans arbete för att motverka och förebygga trafficking kan en klarare bild av problemet uppstå och kanske även en mer självklar definition av trafficking som ett socialt problem. Genom teaterprojektet konkretiseras problemet och kan där bidra till att trafficking ses som ett socialt problem och att det är ett problem som även berör det svenska samhället.

De intervjuade kan sägas ha ett objektivistiskt synsätt då de talar om och definierar sociala problem. De talar om sociala problem som något som drabbar flera, alltså gemensamma privata bekymmer hos ett större antal individer. Detta är sannolikt motiverande för deras engagemang. Deras handlande konstruerar sociala problem och etablerar en grund för moralisk upprördhet eller oro.

Om de istället hade sett sociala problem ur ett konstruktivistiskt perspektiv hade de behövt konkreta ”bevis” (exempelvis statistik) på att de sociala problemen existerar. Deras grundsyn kan sägas vara objektivistisk men det finns dock vissa inslag av det konstruktivistiska synsättet som exempelvis ”Lilja 4-ever” som visat sig ha en viss påverkan på deras engagemang. Intervjupersonernas bild av sociala problem är objektivistiskt medan deras handlande är konstruktivistiskt. De vet att det

⁷² Meeuwisse, A, Swärd, H (2002) s 24-25

⁷³ ibid. s. 38-39

⁷⁴ Sunesson, S (2002) s. 66

⁷⁵ Meeuwisse, A, Swärd, H (2002) s. 50

existerar sociala problem runt omkring dem utan att konkreta bevis är nödvändiga. Genom sitt handlande blir deras engagemang ett sätt att konstruera problemet för andra.

5.3.1. Exemplet trafficking

Samtliga anser att trafficking *är* ett socialt problem. Ord som kriminalitet, slavhandel och människor som handelsvara kommer fram under intervjuerna då de talar om trafficking. Diana anser även att trafficking är ett ekonomiskt problem, då det handlar mycket om att ha möjlighet att försörja sig då många av offren kommer från fattiga länder. Intervjupersonerna förknippar problemet med bilden av det fattiga Öst och det rika Väst. Fattigdomen är ett centralt begrepp då personerna talar om trafficking.

Dom hade ingenting, det var jättefattigt och då berättade hon och visade en man där hans dotter var i Albanien men man spårade henne och han gjorde allt för att få henne hem. Hon kom hem och sen skrev hon igen till sin hallick och ville tillbaka. Och då var ju alla liksom va?! Och då förklarade dom varför. Jo då hon kom tillbaka till byn då tyckte alla män att det var fritt fram att ligga med henne, så att brevbärare, lärare och präst och alla sådana viktiga så att säga tyckte att ja vadå hon är ju en riktig hora. Och då tyckte hon att där hon var kände hon inga män och behövde inte känna skam, men att bli våldtagen av prästen i byn, alltså förstår ni? Man tyckte vad är det nu då? Men då förklara hon det så att det var fullständigt gräsligt. Det är den där fattigdom, det är det som tvingar tjejer till detta. Det är inte som folk tror att dom vill tjäna pengar. – (Diana)

Diana syftar här på en dokumentärfilm som hon såg på Svenska ambassaden i Köpenhamn där det hölls en konferens om trafficking. Filmen utspelar sig i Moldavien och den beskriver den fattigdom som råder där. Respekten för flickan i filmen har helt försvunnit i hennes hemby och hon åker hellre tillbaka till sin "hallick" än att stanna kvar. Här kan vi även se att Diana anser att det finns fördomar om trafficking, det finns alltså en okunskap om problemet. Diana menar att det finns en allmän uppfattning om att det är pengar och ett bättre liv i Västeuropa som lockar, men att det oftast är mer eller mindre ett tvång att se andra möjligheter då det är så fattigt i hemlandet.

Alla är överens om att det är "vanliga" män som utnyttjar flickornas/kvinnornas sexuella tjänster.

Genom att på olika sätt väcka den här frågan också tror jag vara väldigt tydlig i att inte moralisera så väldigt mycket över flickorna eller dom länder där dom kommer ifrån utan att moraliseringen måste ske

gentemot köparna och då är det min arbetskamrat eller granne eller någon annan som ska känna sig, det här kanske är nåt lite konstigt.
– (Leif)

Då Leif exemplifierar sin arbetskamrat eller granne som eventuella köpare talar han om ”vanliga” män. Han hävdar att det är viktigt att moralisera mot köparna och inte mot flickorna/kvinnorna. Birgittas projekt har på liknande sätt som syfte att vända sig till ”vanliga” pojkar och män i Sverige och på så sätt förebygga trafficking.

Leif anser att vi i Västeuropa tar ett ansvar och försöker att förebygga att detta sker. Han påpekar även att det är viktigt att inte lägga skulden på de länder där flickorna kommer ifrån utan det är ”här” i Västeuropa som flickorna/kvinnorna utnyttjas och att det är även ”här” åtgärder måste sättas in.

Ett problem som är tydligt i Sverige och synligt i Sverige på olika sätt. Det är klart att man blir moraliskt väldigt upprörd för över att man även i vårt land ska behöva hålla på med slavhandel. Så skulle man kunna uttrycka det. Och att det är tydligt att problemet är ju inte dom länder som exporterar flickorna utan problemet är ju dom länder som tar in flickorna. Och då framförallt dom män som använder sig av flickorna.
– (Leif)

Här tar Leif även upp ord som ”slavhandel” och att det är någonting som sker i Sverige och han anser att det är upprörande att det existerar i vårt land. Diana anser att det finns en slags föreställning i Västeuropa att allt går att köpa för pengar, i detta ingår även sex.

Alltså att man bara tänker och man vill leva fritt på något sätt, men man köper sex, som att man köper efterrätt ungefär. – (Diana)

Goode och Ben-Yehuda talar om begreppet konstruktivism där de beskriver sociala problem som något som människan konstruerar och innan detta är konstruerat är det svårt för individen att greppa problemet.⁷⁶ Det behövs alltså någonting konkret för att få människor att reagera. ”Lilja 4-ever” kan sägas ha konkretiserat problemet trafficking. Med filmen fick människor en förståelse om att trafficking är ett stort problem och därmed ett socialt problem. Påhittade offer som ”Lilja” har fått exemplifiera och dramatisera övergången mellan privata bekymmer och sociala problem. Privata bekymmer utvecklades till ett problem som rör hela samhället.

De intervjuade bidrar till att konstruera trafficking som ett socialt problem. Vi kan se på Birgittas teaterprojekt där målet är att förebygga trafficking, genom

⁷⁶ Goode, E, Ben-Yehuda, N (1995) s. 88-91

projektet konkretiseras problemet med trafficking och att det berör både Väst- och Östeuropa. *Fenomenet* existerar oavsett detta engagemang, men kanske skulle det inte existera *som* ett socialt problem utan ett engagemang som synliggör fenomenet.

6. Sammanfattande diskussion

I denna uppsats har vi diskuterat ett flertal teorier om sociala problem, engagemang och trafficking. Vi har tagit upp Meeuwisse och Swärds fyra kriterier då det gäller att definiera sociala problem, som bland annat behandlar att flera personer måste vara berörda, att det är ett synligt problem och att åtgärder är nödvändiga. Begreppen objektivism och konstruktivism har också haft en betydande roll i uppsatsen. En skillnad mellan konstruktivism och objektivism är att konstruktivisterna ser paralleller mellan sociala problem och moralisk panik vilket inte objektivisterna gör. Intervjupersonerna har ett objektivistiskt synsätt vad det gäller att se på sociala problem medan deras engagemang kan ses ur ett konstruktivistiskt synsätt. Dianas engagemang då hon var med och anordnade en konferens om trafficking kan vara ett exempel på detta. Genom konferensen synliggjordes problemet trafficking vilket i sin tur ledde till en diskussion.

Filmen "Lilja 4-ever" återkommer ett flertal gånger i texten. Alla intervjupersoner nämnde filmen utan att vi som intervjuare förde den på tal och samtliga är överens om att filmen har haft en stor genomslagskraft i Sverige. Efter våra tidigare erfarenheter och genom våra intervjuer har vi fått vetskap om att trafficking kopplas samman med "Lilja 4-ever". Då trafficking kan sägas ha uppmärksamrats mer efter Lukas Moodyssons film skulle vi kunna säga att den bildade en grogrund till en moralisk panik. Dåvarande biståndsminister Jan O Karlsson talade om "Lilja 4-ever" i samband med diskussion om människohandel. Vilket visar på filmens genomslagskraft då den till och med användes i riksdagssammanhang.

Filmen har haft en extra stark påverkan för två av intervjupersonerna, då Birgitta startade ett teaterprojekt efter att hon både sett filmen samt ett TV-program som handlade om trafficking relaterat till "Lilja 4-ever". Diana var ansvarig för en konferens om trafficking och där de hyrde en hel biograf för visning av filmen samt hade en diskussion bland konferensens deltagare efter filmen.

I intervjupersonernas definition av trafficking nämns ord som ”modern slavhandel”, makt, pengar och att människor ses som handelsvaror. Då de talar om sitt engagemang visar sig ett centralt begrepp vara ”utmaning”. Birgitta står inför en stor utmaning då hon har börjat arbeta med ett teaterprojekt för att förebygga trafficking. Här har hon dock hjälp av Leif och Johan som också ser det som en utmaning att hjälpa Birgitta. Då de är flera i projektet kan det vara ett bevis på att det kan underlätta då ett engagemang ska nå resultat. Goffman skriver om fördelen att gå samman i en grupp för att nå det gemensamma målet.

Samtliga intervjupersoner är utbildade socionomer vilket innebär att de har inblick i sociala frågor, men har dock vissa svårigheter att definiera sociala problem exempelvis Birgitta anser att andra bättre kan definiera sociala problem än vad hon själv kan. Samtliga intervjupersoner är bekanta med begreppet sociala problem. De är överens om att det måste vara ett antal personer som är drabbade för att det ska kunna anses vara ett socialt problem. Meeuwisse och Swärd menar att sociala problem definieras av bland annat politiker och media. Ofta behöver människor ha någonting konkret för att kunna se problem och därmed reagera. Alla intervjupersoner är engagerade i flera sociala frågor både i sitt arbete och privat, till exempel jämställdhetsfrågor. Deras yrkesval kan vara en bidragande faktor till deras engagemang mot trafficking.

I dessa fyra fall kan vi se att engagemang föder mer engagemang, det kan vara lättare att engagera sig i ytterligare frågor då ett engagemang för en viss fråga redan existerar. En orsak till att ett engagemang börjar gro kan enligt Johan vara att ”se nöden” och därmed bli berörd. Den direkta erfarenheten är deras ideal, även om de intervjuade gärna talar om indirekta erfarenheter (via filmer, journalistik etcetera).

Under intervjun med Diana nämns kunskap ett flertal gånger, framförallt när hon talar om engagemang. Det kan vara viktigt med kunskap då ett problem ska kunna motverkas, framförallt kunskap om problemet i sig och vilka lösningar som finns för att motverka det.

När det talas om engagemang, sociala problem och trafficking nämns ord som kunskap, utmaning och filmen ”Lilja 4-ever”. Vi kan inte säga att det ena leder till det andra, däremot att dessa termer är starkt sammanflätade i de fyra fallen.

7. Avslutning

Intervjupersonerna hade vissa svårigheter att definiera sociala problem, detta kan bero på att det finns flera olika definitioner samt att det finns en osäkerhet på grund av deras yrkesroll. Begreppet sociala problem kan också ha olika innebörd, två av intervjupersonerna ville till exempel belysa möjligheterna istället för problemen. I intervjun med Diana är begreppet kunskap relevant, då hon menar att det behövs kunskap för att människor ska börja engagera sig. Fördomar kan uppkomma ur okunskap, vi tar för givet att alla vuxna i Sverige kan läsa och skriva men när så inte är fallet kan det uppstå problem både för individen och samhället. Det kan vara svårt att kategorisera intervjupersonerna som objektivistiska eller konstruktivistiska då de mer är en kombination av båda; de ser sociala problem ur ett objektivistiskt synsätt men utövar sitt engagemang på ett konstruktivistiskt sätt.

Intervjupersonernas engagemang har lett till att sociala problem, i det här fallet trafficking, har blivit mer uppmärksammat. Detta kan i sin tur leda till ett etablerande av det sociala problemet då det blir mer tydligt att det existerar och att det finns möjligheter att åtgärda det. Alla är överens om att trafficking är ett klart socialt problem, då de är medvetna om att det finns många drabbade. De är överens om att åtgärder är nödvändiga och de visar att dessa är möjliga då de själva engagerar sig mot trafficking.

Ett centralt tema i vårt material är att genom att arbeta tillsammans blir det lättare att nå resultat. Det kan vara viktigt att finna en glädje och meningsfullhet i det man gör. Om vi ser till teaterprojektet som Birgitta har startat och som Johan och Leif bidrar till visar det att samarbete med gemensamma mål gör ett engagemang lättare att genomföra. De ser alla tre projektet som en utmaning och någonting glädjefullt med ett meningsfullt syfte. De fyra intervjupersonerna är alla engagerade i flera frågor och har yrken där de arbetar med sociala frågor. Engagemang handlar till stor del om att beröras av det problem som engagemanget ska motverka, menar de intervjuade, och för att bli berörd måste det finnas en kunskap om att problemet existerar.

Aktivister som Birgitta, Diana, Leif och Johan kan ha en betydande roll då det handlar om att definiera sociala problem. Deras arbete gör de sociala problemen synliga för allmänheten. Diana var med och ordnade en konferens om trafficking och Birgitta ska sätta upp en teaterföreställning med målet att kunna förebygga trafficking och genom detta blir trafficking synligt för allmänheten. Samtliga är eniga om att

trafficking *är* ett socialt problem i Sverige och att det är viktigt att engagera sig för att motverka trafficking.

Enligt konstruktivisterna är det människan som konstruerar sociala problem och därmed gör dem synliga. Lukas Moodyssons film konkretiserade problemet trafficking och fick en stark reaktion från publiken och även media. Vi menar att filmen lade grunden för en slags moralisk panik eller allmän oro och i de fyra fallen har filmen haft en nämnbar betydelse för deras engagemang mot trafficking. Under intervjuerna nämns ”modern slavhandel” när de talar om trafficking vilket visar på en avsky mot dess innebörd.

Trafficking är inte lika synligt som många andra sociala problem så som hemlöshet. Varje dag ser vi, i alla fall i storstäderna, minst en hemlös. Trafficking är ett mer dolt problem men det finns kunskap i samhället om att det existerar. För att trafficking ska försvinna är det nödvändigt med åtgärder som exempelvis att förmedla kunskap till de potentiella köparna av sexuella tjänster av flickor som fallit offer för trafficking. Samhället har det yttersta ansvaret då det gäller att förhindra trafficking men samhället är inte endast en organism utan består av många delar där alla invånare har sin roll i samhället. Det går inte att lägga hela skulden på samhället, vi kan se på Meeuwisse och Swärds kriterium ”samhälleligt ansvar att förändra situationen”, utan det är viktigt att se till alla delar i organismen och även se till vilken del av samhället som berörs, exempelvis polis och tull, som kanske först kommer i kontakt med offren. Det går inte att skylla sociala problem endast på en del i samhället.

De teorier som vi har tagit upp vad det gäller sociala problem kan alla på ett eller annat sätt tillämpas på trafficking och därmed kan vi säga att trafficking är ett socialt problem. Dessa teorier kan även tillämpas på engagemang med detta kan vi dra slutsatsen att engagemang och sociala problem har en nära koppling. Våra intervjupersoner visar alla på ett stort engagemang och en stark vilja att förändra situationen då det handlar om trafficking.

Den betydelse engagemang *kan sägas ha* för etablerandet av sociala problem kan vara att det synliggör, skapar upprördhet och sympati för offer och samlar människor till kollektiva handlingar. Genom engagemanget kan kunskap spridas och mångfaldigas via kommunikation.

Vad som är morgondagens sociala problem vet vi inte idag, men däremot att ett engagemang kan bidra till att synliggöra och motverka dem. Sociala problem kommer förmodligen alltid att finnas runt omkring oss och likadant kommer troligtvis

människor att vara engagerade i frågor som intresserar dem. Frågan är vad som krävs för att fler ska intressera sig och engagera sig, liksom intervjupersonerna, för att försöka förebygga sociala problem så som trafficking.

Kommer fler att engagera sig, som exempelvis Birgitta med sitt teaterprojekt? Det är en fråga som vi inte kan besvara. Då engagemang *kan* föda mer engagemang kanske projektet kan bidra till att fler vill göra en insats gällande ett av många sociala problem.

Referenslista

- Alalehto, T (2002) vol 3 "Eastern Prostitution from Russia to Sweden and Finland" i Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention
- Ahrne, G m.fl. (1996) *Det sociala landskapet – En sociologisk beskrivning av Sverige från 50-tal till 90-tal*, Göteborg, Korpen
- Bergmark, A, Oscarsson, L (2000) "Sociala problem" I *Socialt arbete en grundbok*, Meeuwisse, A m.fl. Falköping, Elanders Gummessons
- Cohen, S (1972/2004) 3:e uppl. *Folk devils and moral panics*, London och New York Routledge Taylor & Francis Group
- DN TT (2003) "Kvinnor i trafficking får tillfällig fristad" i Dagens Nyheter 24 januari 2003 besökt 2004-09-14 (www.dn.se)
- Esaiasson, P, m.fl. (2003) 2:a uppl. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm, Elanders Gotab
- Goode, E, Ben-Yehuda, N (1995) *Moral Panics. The social construction of deviance*, Cornwall T.J. Press (Padstow) Ltd Padstow,
- Goffman, E (2000) 4:e uppl. *Jaget och maskerna. – En studie i vardagslivets dramatik*, Smedjebacken, Fälth & Hässler
- Handel med kvinnor lägesrapport 5, 31 december 2002*. Dnr NSK 2003-01809 (2003) Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten Illegal invandring
- Kvale, S (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund, Studentlitteratur
- Long, L (2004) vol 42 "Anthropological Perspectives on the Trafficking of Women for Sexual Exploitation" i International Migration nr 1.
- May, T (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*, Lund, Studentlitteratur
- Meeuwisse, A m. fl. (2000) *Socialt arbete - en grundbok*, Falköping, Elanders Gummessons
- Meeuwisse, A, Swärd, H (2002) *Perspektiv på sociala problem*, Stockholm, Natur och Kultur
- Mills, Wright, C (1997) *Den sociologiska visionen*, Eslöv, Symposion
- Mårtensson, M (2002) "Här dog Lilja - i verkligheten" i *Aftonbladet*. 26 augusti, 2002 besökt 2004-10-06 (www.aftonbladet.se)
- Nilsson, B (1993) *Individ och grupp – En introduktion till grupppsykologi*, Lund Studentlitteratur

Ord för ord Svenska synonymer och uttryck (1984) 4: e tryckningen, Stockholm Nordstedt & söners förlag

Ruggiero, V (1997) "Trafficking in Human Beings: Slaves in Contemporary Europe" i *International Journal of the Sociology of Law* nr 25.

Sahlin, I (2002) "Sociala problem som verklighetskonstruktioner" I *Perspektiv på sociala problem*, Meeuwisse, A, Swärd, H, Stockholm, Natur och Kultur

Silverman, D (1995) *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing talk, text and interaction*, London, SAGE Publications Ltd.

Sunesson, S (2002) "Sociala problem och samhällsbekymmer i historien" I *Perspektiv på sociala problem*, Meeuwisse, A, Swärd, H, Stockholm, Natur och Kultur

www.2.riksdagen.se, besökt 2004-11-16

Intervjuguide

Bakgrund

Familjeförhållanden

Utbildning

Erfarenheter från arbetslivet

Intressen

Vägen till engagemanget

Anledning till engagemanget, någon speciell händelse?

Omgivning, vänner, föräldrar (var de anledningen till ditt engagemang?)

Varför trafficking?

Startade engagemanget med andra frågor (än trafficking) och i så fall vilka?

Varför engagerar sig vissa och inte andra?

Vad behövs för att fler ska engagera sig?

Sociala problem

Vad är ett socialt problem för dig?

Hur uppstår sociala problem?

Anser du att trafficking är ett socialt problem?

När började man tala om trafficking i Sverige?

Hur ser engagemanget mot trafficking ut i Sverige i dag?

Har du något du vill tillägga?